

DE AARDSCHUDDING VAN 17 MAART.

Uit de dagbladen vernam ik dat de heer E. H. VON BAUMHAUER in de vergadering der natuurkundige afdeeling van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen op 31 Maart j.l. de gissing heeft geopperd dat de aardschudding, die op 17 Maart te Haarlem, Amsterdam en omstreken is waargenomen, zou kunnen toegeschreven worden aan de toenadering van een meteoriet tot de aarde. Daar ik die vergadering niet heb bijgewoond en het proces-verbaal der zitting nog niet ontvangen heb, zoo zal ik mij hier geheel onthouden van alle op- of aanmerkingen, waartoe die gissing aanleiding mocht geven. Echter ontveins ik niet dat zij mij de woorden van FONTENELLE te binnen bracht, die van sommige natuuronderzoekers van zijn tijd zeide: "*il semble qu'ils transforment tout en ce qu'ils aiment le mieux.*"

Waarschijnlijker komt mij de gissing voor van den heer AMERSFOORDT, dat namelijk de aardschudding zou teweeggebracht zijn door samengedrukt gas, dat zich in den bodem bevindt en, tengevolge van veranderingen aan de oppervlakte, waardoor de drukking plaatselijk af- of toeneemt, aanleiding kan geven tot bewegingen des bodems die als eene geringe aardschudding merkbaar worden.

Het is trouwens niet de eerste maal dat zulke aardschuddingen in den omtrek van Haarlem zijn voorgekomen. Zij zijn ook waargenomen op 9 September en 19 December 1850 en 24 Mei 1852, in een tijd dus toen de Haarlemmermeer werd drooggemalen en daardoor de drukking plaatselijk verminderd was. Dat er in den bodem onder Amsterdam eene aanmerkelijke hoeveelheid koolwaterstofgas is opgehoopt, kan blijken uit de mededeelingen daaromtrent in mijne verhandeling over *den bodem van Amsterdam*, in 1852 verschenen in de werken van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, bl. 78 en 131 van den afzonderlijken afdruk. Uit de laag, door mij *diatomeënklei* genoemd, die zich op eene diepte van 41 tot 45 meters bevindt, steeg bij hare aanboring uit de ver-

schillende putten het gas met groot geweld op, en toen men bij den mond der put, die geboord werd aan de stoom-suikerraffinaderij Schooneburg, van den heer kooi Jz. op de Bloemgracht, met een brandende kaars kwam, vloog het gas in brand en vormde een vlam van 15—20 voet hoogte.

Stelt men het specifiek gewicht van den zich boven de genoemde laag bevindenden bodem op 2, dan is het daarin opgesloten gas aan eene drukking van 8 à 9 atmospheeren onderworpen.

De aanmerkelijke diepte, waarop zich de laag diatomeënklei onder Amsterdam bevindt, maakt het waarschijnlijk dat deze zich ook ver buiten den omtrek der stad uitbreidt. Wel is waar vormt zich ook eerste koolwaterstofgas in het veen dat overal in die streken voorkomt, maar wegens de geringe diepte waarop dit zich bevindt, kan het gas daarin niet aan eene aanmerkelijke drukking en samenpersing zijn blootgesteld en kan het derhalve ook ter nauwernood geacht worden tot eene aardshudding te kunnen medewerken.

Het vermoeden dat het in de diatomeënklei bevatte, sterk samengeperste gas de oorzaak kan zijn van de vroeger plaats gehad hebbende aardshuddingen is reeds vóór een-en-dertig jaren door mij uitgesproken, en ook nu nog komt mij deze hypothese als de aannemelijkste voor.

Amersfoort, 10 April 1883.

HARTING.